

"Ett frimärke skall se ut som ett frimärke"

"1948 svor jag att aldrig mer se åt ett frimärke – sedan dess har jag formgivit 59 stycken!"

*Samtal med Svenolov Ehrén
av Christina Jägerbäck*

Svenolle, som han kallas till vardags, är kanske mest känd som målare och grafiker med många strängar på sin lyra. I Natur och Kulturs Konstlexikon från 1971 kan man läsa följande:

Ehrén, Svenolov, f. 1927 i Stockholm.
Målare, tecknare och grafiker.

Utbildning: Otte Sköld, K K H (Kungliga Konsthögskolan vid Akademien för De Fria Konsterna).
I huvudsakligen jordfärger och svart med formfast uppbyggnad och mustig kontur, vilket även gäller grafiken, visar Ehrén stark fantasikraft ofta förenad med drastisk humor.

– Det där stämde kanske då, idag jobbar jag inte längre med konturer. Sedan borde man också nämna att jag arbetat med teaterscenografier och, framför allt, med bokillustrationer och bokomslag. Jag har gjort cirka 80 scenografier, illustrerat omkring 100 böcker

CHRISTINA JÄGERBÄCK, f 1952, arbetar sedan 1988 som projektledare på Posten Frimärkens utvecklingsavdelning. Tidigare verksam på Postmuseum. Christina Jägerbäck är fil kand i konstvetenskap, historia och italienska samt har de senare åren vidareutbildat sig i grafisk formgivning, grafisk teknik och kalligrafi vid Grafiska Institutet.

SVENOLOVEHREN är en av de konstnärer som har formgivit flest svenska frimärken. Hans första frimärke, Timmerflottning, utkom 1970. Med sin senaste utgåva Vikingar, ett häfte om åtta frimärken, är han uppe i sammanlagt 59 märken.

– Vilket är då Ditt bästa frimärke?

– Joo, det är det där 60:e . . . !

och gjort drygt 800 bokomslag. Bland böckerna kan man nämna Den svenska historien, Vikingarnas värld, Stockholmsbilder och Nya Stockholmsbilder som Stig Claesson, SLAS, och jag gjorde tillsammans.

– Med en sådan bredd som Du har kan jag inte låta bli att undra över Din bakgrund; varför blev Du konstnär och vad har Du för utbildning?

– Jag hade inte mycket att välja på, under min skoltid satt jag mest och ritade och målade i

Svenolle i sin nya ateljé på Söders höjder, den byggdes en gång för Anders Zorn. – När vi var unga och gick på Mejän (Konstakademien) hade vi alla ambitioner . . . någon skulle måla bättre än Picasso osv. När jag gick hemåt på eftermiddagarna, mot Skinnarviksgränd via Slussen, brukade jag spana upp mot Zorns ateljé och tänka "En dag skall jag sitta där uppe!"

Illustration till Stig Dagermans Bröllopsbesvär.

stället för att läsa läxor. Min far hade visserligen räknat ut att jag skulle bli den förste i hans och mors familj som hade chansen att ta studenten. De kom från mycket svåra förhållanden, och nu ville de gärna se mig som den förste studenten i släkten. Själv ville jag gå på målarskola. Till slut gjorde vi en överenskommelse, far och jag. Jag skulle få ett års ledigt

från skolan och gå på målarskola i stället. Far var då i den lyckliga situationen att han kunde hjälpa mig ekonomiskt. Visserligen fick jag jobba ihop en del själv, som springschas och annat, men det mesta bekostade han. Enligt överenskommelsen skulle jag efter året på målarskolan komma tillbaka och ta studenten. Men efter ett år hos Otte Sköld, sökte jag till Konstakademien . . . och kom in! Det tyckte far smällde lite högre än studenten, då var jag ju den förste i släkten som kommit in på en högskola i stället.

Så här efteråt kan man naturligtvis hitta flera förklaringar till varför man gjorde på det ena eller det andra sättet. Jag var knappt 20 år fyllda och hela världen låg öppen för mig . . . Det var bara att stå på!

Det var ju dessutom, vilket är viktigt, precis efter krigsslutet 1945–46, och det var en mycket optimistisk tid. Det förskräckliga kriget var över, fascismen var krossad och alla människor såg sig gå en lycklig framtid tillmötes. I Sverige hade vi arbetarrörelsens efterkrigsprogram och socialdemokratin var stark. Det startades en massa folkbildningsrörelser och föreningar av olika slag, Konstfrämjandet kom till . . . Det var en väldigt progressiv tid och det var lyckat att vara ung och starta då!

Året som Svenolle tillbringade hos Otte Sköld, 1946, ägnade han mest åt måleri. 1948

Linoleumsnitt över Mariaberget i snöglöpp, ur Stockholmsbilder.

*Tidigt screentryck
i tre färger.*

började han på Konstakademiens målerilinje, men parallellt började han intressera sig mer och mer för grafik. På förmiddagarna gick han till måleri-undervisningen, men på eftermiddagarna slank han in på Konstakademiens grafikavdelning.

– På grafikskolan träffade jag Harald Sallberg, som var lärare där då och som kom att betyda mycket för mig – han har förresten också gjort frimärken! Vid den tiden träffade jag också Adeline Cross-Eriksson, som just hade kommit till Sverige, och hon lärde mig göra screentryck. Silk-screen var helt nytt i Sverige, och jag blev faktiskt den förste i landet att ställa ut screentryck, det var på Galleri Aesthetica 1950. Det där medförde att jag hade screentrycks-kurser för mina kompisar på Mejan, som jag faktiskt fick betalt för. Screentrycket är väldigt bra på det sättet att det kräver inga stora apparater, tryckpressar och liknande, utan du kan ha dina ramar och stå och trycka hemma i köket, vaska av dem i badrummet och så vidare. Det är också ett snabbt och bra sätt att lära sig tänka grafiskt, och samtidigt lära sig utnyttja möjligheterna till det yttersta. Jag jobbade med tre till fyra färger; svart, grått

och en à två stödfärger. Jag lärde mig använda övertryck för att blanda färger, och framför allt att tänka ekonomiskt – försöka få maximalt uttryck med ett minimum av ramar. Det har jag haft mycket nytta av, inte minst när det gäller formgivning av frimärken.

– Jag visste inte att Du höll på med screen-tryck. Enligt min uppfattning är Du mer känd för Dina linoleumsnitt.

– Jo, jag jobbade mycket med screen, men på den tiden var screen-dukarna så grova att det färdiga trycket ofta såg ut som korsstygnbroderier. Så jag sökte mig så småningom till trä- och linoleumsnitt i stället. Det gav större tydlighet och klarhet. Sen rullade det på, jag har gjort väldigt mycket trä- och linoleumsnitt parallellt med att jag målat. Grafiken förde med sig att jag helt naturligt hamnade på bokjobb; bokillustrationer och omslagsbilder.

I bokhyllan hemma hos Svenolle står hyllmeter efter hyllmeter som talande bevis för detta. Till de mer omfattande illustrationsuppdragen hör Den svenska historien om 15 band och Vikingarnas värld, ett praktverk!

– Är historia ett av Dina främsta intressen, eller varför har Du gjort så många bilder med anknytning till historia och vikingar?

– Jag har alltid tyckt att historia varit skojigt, men det är ju som så ofta att det ena ger det andra. Först gjorde jag rekonstruktionsbilder till Den svenska historien, det i sin tur förde mig in på Vikingarnas värld. Till den gjorde jag 300 bilder, över 250 av dem finns med i boken. I tre år jobbade jag med den. Under tiden fick jag naturligtvis lära mig mycket och med kunskapen följer intresset. Jag läste Snorre Sturlasson, och många av de där sagorna är ju jävligt märkvärdiga! Erik den Röde och hans så kallade saga gick i folkmun i säkert ett par hundra år innan den nedtecknades. Då har den ändå klarat sig så väl att den är en ren och tydlig historisk skildring av Erik den Röde och kolonisationen av Grönland. Allt som står där finns det historiska belägg för idag.

Det berättas till exempel att Erik hade en hustru som hette Tjotilde, och att hon var kristen men det var inte Erik. Hon tjtade sig till att få bygga en kyrka på Grönland, på Brattalid – det var där Erik bodde och där som sonen Leif föddes. Tjotilde fick till slut bygga sin kyrka, men bara under förutsättning att

den byggdes på en plats där Erik, när han gick ut på boningshusets trappa, skulle slippa se eländet! Nu har man grävt ut Brattalid, funnit husgrunden och räknat ut var trappan fanns.

Utifrån den räknade man också ut både inom vilket område kyrkan inte kunde ha stått och var den kunde tänkas ha stått. Så grävde man där, och hittade mycket riktigt grunderna till en liten kyrka, med en massa människor begravda runt om. Det var Tjotildes kyrka, och det står i sagan alltihop!

Samma sak med Leif Erikssons resa till Amerika. De norska arkeologerna följde upp exakt vad som stod i berättelsen om resdagar, riktningar etc, och så beräknade de ungefär hur snabbt ett vikingaskepp kunde segla och hamnade då någonstans i Labrador, grävde och fann lämningar av nordisk bebyggelse. Allt utifrån berättelsen. Det är fascinerande!

– När jag först träffade Dig Svenolle, det var när vi skulle göra frimärkshäftet *Vikingar*, slogs jag av främst två saker. Det ena var just all Din kunskap om vikingar och hur Du med all energi kastade Dig in i ämnet, det andra var Ditt brinnande intresse för frimärken. Jag förstod också efter hand att Du både samlar frimärken och har väldigt bestämda åsikter om hur de skall se ut. Hur kommer det sig?

Illustration till *Vikingarnas värld*.

– Jo, jag samlar frimärken och det är viktigt i sammanhanget, för genom att titta på frimärken får man en känsla för vad man kan göra på den där lilla ytan. Man får en sorts mått inskruvat i ögonen på sig, och man tillgodosgör sig andra konstnärers erfarenheter. Så är det med all bildkonst: ju fler bilder man ser, ju bättre konstnär blir man!

Men det som framför allt är viktigt, det är att jag samlade frimärken redan som liten pojke. Det var förstås svenska frimärken jag samlade, och det jag såg . . . det var Einar Forseth, Olle Hjortzbergs Nya Sverige-minnet, Post- och Riksdagsjubileer från 30-talet. Jag tycker än i dag att det är förnämligt vackra märken.

De här märkena blev naturligtvis bestämmande för min syn på frimärken, de är mina ideal! Jag anser att Forseths lejon är det vackraste frimärke som gjorts i Sverige . . . någonsin!

– Men varför, vad innehåller idealen?

– Det är tydligheten och klarheten, förmågan att reducera bildens information till det väsentliga. Det behöver inte betyda att du förklarar och urvattnar bilden, men du förtydli-

Einar Forseths Stående lejon, 1920.

Riddarhuset ur Riksdagens 500-årsjubileum av Olle Hjortzberg, 1935. – Hjortzberg gjorde nog 20–30 frimärken och jag trodde länge att det var ett ouppnåeligt rekord, men det visade sig vara fel!

gar formen! Det skall fortfarande vara en innehållsrik bild.

Därför går det till exempel inte att ta en affisch, en bit av en akvarell eller ett vackert foto, och förminska till frimärksformat. Då finns det inte en själ som ser vad det föreställer!

Jag tycker att ETT FRIMÄRKE SKALL SE UT SOM ETT FRIMÄRKE, och inte försöka se ut som en femfärgs popaffisch, som egentligen har formatet 70 x 100 cm. Det går inte! Man måste förtydliga formen i samma takt som man förminskar bilden!

En annan sak som är viktigt när man gör frimärken, är att man utnyttjar hela ytan. Jag tror att det är ett misstag att tänka att vissa bilder behöver luft omkring sig . . . den luften får de alltid av kuvertet de klistras på.

Vi letar en stund i frimärkskatalogen för att se om vi kan hitta ett belysande exempel.

– Här har jag ett exempel, Kvinnlig rösträtt från 1971, är det något i den här vägen Du menar?

– Ja, det där är i och för sig rätt vackert, men där sitter själva porträttet – symbolen – i en liten medaljong som upptar knappt 1/4-del av märket. Först såg jag inte ens vem det var! Men, vad är det som säger att porträttet inte kunde ha varit större, och brett ut sig över ytan? Luften runt porträttet, som nu finns på frimärket, det kommer frimärket i alla fall att få så fort det klistras på ett kuvert. Det tror jag är ett av de stora felen man gör . . . man räknar inte med omgivningen! När det gäller mina märken försöker jag att räkna med den, runt dem kommer alltid att finnas ett ”terra incognita” som hjälper bilderna.

Men framför allt är tydligheten och klarheten i bilden väldigt viktig, därför att – och det får man aldrig glömma – ett frimärke är ett kvitto på att Posten har fått betalt för en befordringstjänst. Och ingenting befordras om det inte har ett sådant där märke, eller kvitto. Dessutom makuleras den, så att de inte kan användas en gång till. Genialt!

Ett bra frimärke det skall fungera så att när

det kommer post, och det ligger ett brev framför brevlåde-öppningen i hallen, då skall du . . . stående . . . kunna se vad det föreställer!

– När Du har formgett Dina frimärken, har Du då haft det för ögonen, att "de skall se ut som frimärken" med allt vad det innebär?

– Inte medvetet, men jag har nog sagt till mig själv: "Nu faan skall vi göra FRIMÄRKEN"!

– När Du gjorde ditt första frimärke till exempel, *Timmerflottning* 1970, tänkte Du så då?

– Nä, då visste jag ingenting om någonting! Men det som var skojigt – och här kommer en anekdot – det var att jag samlade ju frimärken som liten pojke, fram till dess att jag började målarskolan. Så gifte jag mig 1948 och till julen hade vi inte ett öre, men jag hade min gamla frimärkssamling. Dagen före julafton gick jag till en frimärkshandlare och lade den framför honom. Han tittade kallt på mig och sade: – 50 kronor!

I och för sig var 50 kronor rätt mycket pengar 1948, men jag vet att jag borde fått åtminstone fem eller sex gånger så mycket, för det var en fin samling jag hade plockat ihop genom åren. 4 000 märken, det var mycket den gången. Men, det var ju dagen före julafton, så han hade det bästa förhandlingsläget. Jag sade: – "Hit med pengarna", snöt åt mig

SVERIGE 45

Timmerflottning, förlaga till Svenolles första frimärke från 1970.

femtiolappen och svor att jag aldrig mer skulle se åt ett frimärke!

Och det lyckades jag hålla, ända tills de ringde ifrån Postens Frimärksavdelning och frågade om jag ville formge ett frimärke. Det hade gått mer än 20 år sedan jag sålde min frimärkssamling, och nu insåg jag att jag inte hade en aning om hur frimärken såg ut i dagsläget! Jag gick till närmaste frimärkshandlare och köpte en påse med 900 olika svenska frimärken, och sedan . . . det tog bara tre dagar innan jag satt där med album och allt vad man behöver, och så var det full fart igen!

Svenolle skrattar gott åt minnet, visar med en gest på några bokskåp fyllda med frimärksalbum. Det är mest utländska samlingar; Etiopien, Peru, Guatemala, Brasilien . . .

– Och sen dess har jag formgett 59 svenska frimärken. Men, för att återgå till timmerflottningen. Jag var verkligen novis, jag visste ingenting om hur man tryckte frimärken. Som förlaga gjorde jag ett linoleumsnitt. Man sade till mig att jag hade tre ståltrycksfärger till mitt förfogande, och jag arbetade med de tre färgerna precis som inför ett linoleumtryck. Jag ville utnyttja möjligheterna maximalt och blandade färger genom övertryck . . . men det var ju alldeles fel! Man kunde inte göra den typen av övertryck och jag fick arbeta om min förlaga, separera färgerna så att de låg var för sig. Vi övergick också till två färger: blå och brunsvart.

– Men mellan *Timmerflottning* och kommande utgåvor, *Kring Polcirkeln* och *Svenskt näringsliv*, tog jag reda på mer om tekniken och möjligheterna den erbjöd. Det fanns många konstnärer som sade att "tekniken, den skall man akta sig för! Man får inte vara för teknisk, det tar bort känslan" . . . Det är totalt fel! Jag håller på att man skall vara så teknisk som möjligt. Det är först då man når friheten att skapa den bild man vill. Utan tekniskt kunnande blir din möjlighet till bildskapande begränsad.

Svenolles förlagor till utgåvan *Svenskt näringsliv*, 1970.

Vi började en dialog, jag och Ingrid Florén, som höll i projektet, och dåvarande chefen Pååg, en trevlig man som gärna diskuterade. Den där typen av dialog måste man ha. Som konstnär måste man få vissa riktlinjer för vad som skall förekomma på frimärket. Sen kan man börja jobba utifrån det, diskutera och stimulera varandra och till slut få fram ett bra frimärke.

Precis som man stakar ut de tekniska förutsättningarna bör man kunna ställa upp riktlinjer för innehållet: Så arbetade vi till exempel med *Svenskt näringsliv*. Jag fick uppgiften att det skulle innehålla skogsbruk, varvsindustri och forskning. Sedan satt jag och bollade med det, gjorde en första, andra och tredje skissomgång. Ofta gick jag upp och pratade med Ingrid och sade: ”– Du, jag har funderat på om man kunde gå på den här bogen . . .?”, fick ett ja eller ett nej, och gick hem och jobbade vidare.

Nu var det väl det att jag var så ny också, att jag hade ett behov av att känna mig för. Men det har egentligen varit lyckan hela tiden, att man har fått prata sig fram, för till syvende och sist är det ju alltid en motpart som skall bedöma resultatet. I det här fallet Postens Konst- och Programråd och Posten Frimär-

ken, och har man en dialog från början ökar chansen att hitta rätt.

– Jag minns att när jag gjorde de första skisserna till *Svenskt näringsliv* satt jag och klippte båtar och annat ur gamla tidningar, gjorde ett collage av tidningsklipp som jag kompletterade med blyertsskisser. Då kom jag också på idén att låta bilden fortsätta in i nästa märke. Ser man noga på den övre raden av märken ser man att det egentligen är en enda bild som löper genom tre märken, och i den undre bilden finns en bild som löper genom två märken. Den sista bilden skulle handla om forskning, och den gick inte att komponera ihop med de övriga på ett naturligt sätt, så den ligger lite för sig. Det var en skojig idé, så hade man aldrig gjort förut och det blev mycket uppmärksammat.

Märkena trycktes i tre färger; en ockra, en blå och en röd. Men färgerna ligger fortfarande avskilda från varandra med en vit otryckt yta runt sig, en slags konturering.

– *Problemet när färgerna ligger alldeles intill varandra är att det lätt blir så kallat överdrag, att färgen Du lagt på båten i tryckningsögonblicket dras med in i den intilliggande propellern, som Du kanske hade velat ha i en alldeles egen färg. Överdrag kallas det därför att när Du färgat in*

tryckcylindern roterar den mot ett avtorkningspapper, som tar bort överflödig färg, och då kan det hända att färgen från en graverad yta dras över in i nästa graverade yta.

– Ja, jag talade hela tiden med tryckarna, och de nämnde just det där problemet. Men jag ville pressa märkena lite längre än vad man tidigare hade gjort. Jag tyckte att det borde finnas möjligheter att berika bilderna med övertryck, valsa in ytan med två färger, dubbelinvalsning kallar dom det i frimärkstryckeriet.

När vi kom till Containertransport, 1971, visade det sig att man kunde tänka sig att pröva det här med närliggande färger, under förutsättning att färgerna var lika varandra, gärna nyanser av samma färg så att övergången inte blev för häftig. Vi valde blå och ultramarin. Jag behövde då inte lämna en vit kontur runt motiven, och jag tycker resultatet blev lyckat.

Egentligen tycker jag inte det där överdraget behöver vara något negativt, tvärtom! Många gånger har jag faktiskt strävat efter att färgerna skulle få glida in i varandra, så att det inte skulle finnas bestämda gränser. Det skulle vara som när man målar akvarell, att färgen löper i sig själv och skapar nya effekter.

– I Containertransporten fick Du just sånt överdrag med intill-liggande färger, men kom ni fram till övertrycket, eller dubbelinvalsningen någon gång?

– Ja, diskussionerna med verkstad och tryckeri ledde så småningom till att vi skulle pröva dubbelinvalsningen. Alla var överens om att färgerna skulle blanda sig, men ingen var riktigt säker på slutresultatet. Det var svårt att räkna ut i förväg. Första gången dubbelinvalsningen blev konsekvent genomförd var i Mot fjärran mål. Vi planerade allt mycket noggrant, alltifrån förlagan och gravyren till det slutliga färgvalet.

Slania graverade med hänsyn till dubbelin-

valsningen, han gick lite djupare med stickeln på just de ställena, i kläderna, och tunnare i ansiktena där vi skulle lägga bara en färg. Det svåraste kom när vi skulle välja i vilken ordning färgerna skulle valsas över på tryckcylindern. Gravyrstickeln lämnar ju en V-formad skåra efter sig, och om Du då valsar in den blå först och den bruna sedan, då kommer det blå att ligga på toppen av det bruna i själva trycket, det ger en varm lilaaktig färg. Gör du tvärsom blir färgen i stället nästan svart.

– Ja, man kan få de mest överraskande effekter bara genom att byta färgordningen. Sen hör det också till saken att färgordningen måste stämma för alla märken i häftet, de trycks ju samtidigt så det går inte att behandla bilderna individuellt. Hade ni möjlighet att pröva er fram?

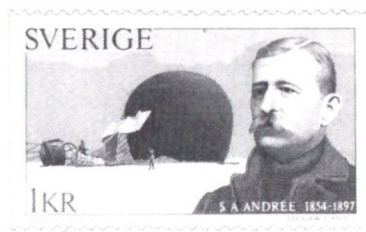
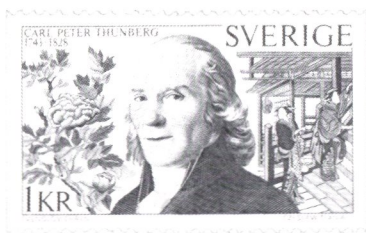
– Ja, vi höll på och provade med olika färger väldigt länge innan vi var helt säkra på vilka färger vi skulle ha – brunt, blått och grönt – och i vilken ordning de skulle valsas på. Jag vågar inte svära men jag tror det var den här ordningen: brunt, blått och grönt.

I det japanska märket, med Thunberg, höll vi på det japanska temat och lade rent grönt och rent blått i bakgrunden. Det var bara i klädedräkten som vi hade dubbelinvalsning, det var nog blått och grönt.

I Sparrmans bild är det gröna dominant, det handlade ju om Söderhavet, och hade sedan "stöttor" av brunt och blått. Här var det också dubbelinvalsning i klädedräkten, möjligen brunt och grönt.

I Nordenskiöldsmärket däremot var det blå och gröna dominant.

André-märket är nog det vackraste och det bäst utprovade vad färgerna beträffar. Den dominanta tonen hos André är grå, ett resultat av dubbelinvalsning med blått och brunt. Himlen fick en väldigt vacker grå ton. Ballongen och kläderna är också dubbelinvalsa- de. Ballongen är väldigt kraftigt graverad, medan ansiktet har väldigt tunna linjer, ibland bara punkter.

– Mot fjärran mål hör nog till de märken jag är mest nöjd med, här lyckades vi mycket bra med dubbelinvalsningstekniken och fick därigenom ut maximalt utav de tre färger som stod till buds.

I Hedins märke med Gobi-öknen fick det bruna bli dominant. Genom att vi dubbelinvalsade det bruna och gröna här och var fick vi en väldigt varm ton i märket.

– Just den här perioden höll man på och

experimenterade väldigt mycket. Tryckpressarna var förhållandevis enkla, men man prövade sig fram för att kunna utnyttja dem till det yttersta. Det var också vid den här tiden som man tryckte Ernst Josephssons Gåslisa i sex färger. För att kunna göra det fick pappersbanan löpa som i en åtta genom maskinen och på så vis trycktes märket två gånger. Det gav bra resultat.

– Jag håller nog på Mot fjärran mål som mina vackraste frimärken, de fick en sorts grafisk tydlighet samtidigt som dubbelinfärgningen gav en väldigt fin variation i nyanserna. Man upplever dem som flerfärgsmärken samtidigt som de är lika tydliga som enfärgsmärken.

– *Två år senare fick Du ett likartat uppdrag, Tekniska nydanare. Det är också fem märken, liggande format och porträtt mot en bakgrund. Hade Du möjlighet att arbeta med samma infärgsteknik här?*

– Nej, tiden var för knapp och vi hade inte möjlighet att planera lika noggrant. Det var också tre olika gravörer inblandade. Bara i några fall har vi använt dubbelinvalsningen till exempel i propellern i John Ericssons märke. Tryckarna varnade mig för överdrag även här, men jag sa att jag inte tyckte att det gjorde något, utan att det tvärtom kunde vara en fördel. Jag lät färgen på John Ericssons kläder ligga så nära hakan, att färgen drog över och gick in i skägget som blev litet mörkare, det var bra. Men däremot runt ansiktena i övrigt var vi tvungna att hålla en vit otryckt yta för att inte få in en främmande färg i själva ansiktet.

Nu var det också det att runt de här personerna skulle vi visa deras uppfinningar, olika föremål, och det blev sammanställningar av rätt disparata ting så det kändes naturligt att lägga de sakerna som lösa bilder, avgränsade från det övriga. I Fjärran mål däremot stod personerna i sina landskap och där kändes samhörigheten större.

– Men när vi kom till Lantbruk, 1979, tillämpade vi dubbelinfärgningen igen. Vi hade tre mustiga färger: gult, rött och grönt. På flera av märkena samtryckte vi den röda och den gröna och fick en djup brun färg. Se till exempel på trädstammen i vinterbilden, på korna och åkermyllan. Jag ville verkligen ha fram färgernas mustighet, så jag sa åt Zlatko som graverade att han skulle ta i och gravera så djupt han kunde. Men det fick vi bakläxa på, Zlatko fick slipa av det grövsta på moletten. Färgerna blev bra ändå.

– Alla de här exemplen vi nu har talat om är frukterna av ett nära samarbete med diskussioner om de tekniska möjligheterna. Jag håller styvt på att dialogen är viktig, liksom tekniskt kunnande. Ju mer tekniskt kunnig du är, ju större register har du att spela på.

– *Om vi håller oss kvar vid tekniken, då blir nästa steg i utvecklingen Stockholmia 86 V, Posten 350 år. Nu har offset och kombinationstrycket kommit in i bilden. Vilka är Dina erfarenheter från den utgåvan?*

– Posten fyllde ju 350 år och hade med andra ord existerat under fyra sekler. Tanken var att låta varje bild illustrera ett sekel, både med hänsyn till motiv och till utförande. Den äldsta bilden, med postbonden, skulle ha karaktären av ett träsnitt med kraftiga konturer, sen använde vi offsetfärgerna för att kolorera det. Precis som förr, när man tog ett tryck och handkolorerade det.

Den andra bilden försökte jag göra som en rokokoktig 1700-talsmålning. Den var svår, det skulle föreställa postmästarens kontor och innehålla så många olika föremål: förseglad väska, lucka för brevinlämning, liggare, verktyg av olika slag . . . Jag fick mycket hjälp från Postmuseum när det gällde föremålen.

1800-talets postkupé däremot var betydligt enklare. Här ville jag att det skulle se ut som ett 1800-talsfotografi. Det fanns också många foton tillgängliga. Gubbarna står uppställda i litet stela poser, precis som folk gjorde

på fotografier från den tiden. Det är ett medvetet stildrag.

Det fjärde märket, från 1900-talet, är gjort som en modern reklambild och speglar vår tids sätt att göra bilder. Motivet är Tomtebodas-terminalen, med både människor och robotar i arbete. Det skojiga med det där märket är att där finns en vagn som det står 49 på, och det är faktiskt mitt 49:e frimärke. En ren tillfällighet! Jag gjorde det där märket före 1800-talsbilden som är mitt 50:e frimärke.

– *Det är en rolig parallell Du gör när Du jämför användandet av offsetfärgen med forna tiders handkolorering.*

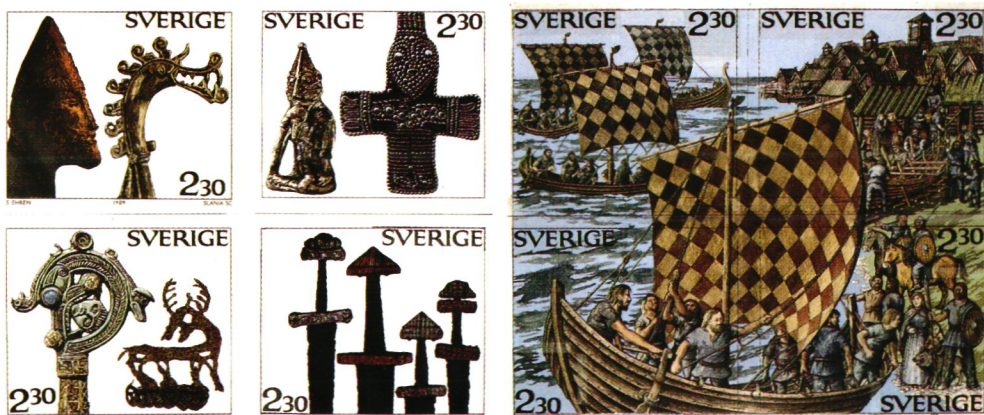
– Ja, offsetfärgerna fungerade mest som stöd till gravyren, de skapar inte själva bilden.

– *Men i Vikingar använde Du offset-färgernas möjligheter fullt ut. Dessutom Svenolle, Du hade fått i uppdrag att göra fyra märken, men sen kom Du med en strålände förlaga om ÅTTA märken! Vi är ju normalt sett restriktiva med antalet märken, för att inte överstiga årskvoten, men Ditt förslag kunde ingen motstå . . . vare sig på PFA eller i Konst- och Programrådet. Vad fick Dig att göra åtta märken i stället för fyra?*

– Jo, det skulle inte kosta så mycket mer . . . möjligen mitt arvode! Som Du minns var det så när ni lade ut uppdraget, att det skulle vara fyra märken som skulle upprepas en gång i häftet, med andra ord gick det in åtta märken i häftet.

Men, skämt åsido, framför allt var min motivering av innehållsmässig karaktär. Ni hade sagt att det skulle vara ett motiv, på temat vikingaliv, som låg över fyra märken. Min reaktion var att vikingatiden är mångfasetterad, den är inte bara båtar och en massa människor som slåss, utan den är också föremål – och det är just föremålen som berättar för oss om vem vikingen var. Så för att få en mångfasetterad bild av vikingatiden föreslog jag de fyra flank-märkena.

– *Ja, alldeles strålände, då får man ju både*

Svenolles förlagor till Vikingar målade i gouache. Har ännu arbetsvalören 2.30.

en levande ögonblicksbild och i föremålen vetenskapen.

– Det var dit jag ville komma den gången, det skulle vara både helhetssynen och det närsyn-ta.

– I centralmotivet, stadsbilden, har Du utnytt-jat offsetfärgerna som aldrig förr.

– Stämmer. För den scenen gjorde vi faktiskt två förlagor. Det gällde ju att utnyttja offset-färgen, inte bara som stödfärg, utan nu skulle den användas även för berättandet. Jag hade visserligen gjort den första förlagan, men se-dan kan inte jag som konstnär separera vad som skall graveras och vad som skall tryckas i offset, det avgörandet fick Czeslaw göra. Vi hade flera diskussioner om det där . . .

– Ja, jag minns. Vi prövade en ny metod. Vi lät Czeslaw gravera, prägla en cylinder, tog in den i pressen och gjorde ett cylinderavdrag med bara gravyren på. Sedan gjorde vi en förstoring av gravyrtrycket på film, som Du fick.

– Ja, och den använde jag som överlägg när jag gjorde den andra förlagan, offset-förlagan. På det sättet kunde vi undvika misspassning i trycket, det var en ny teknisk grej. Men så var det problem med perforeringen som skulle gå som i ett kors över centralmotivet. I själva perforeringslinjen fick vi inte lägga någon

gravyr, det trots att vi behövde gravyrlinjer där för att ge volym åt seglet.

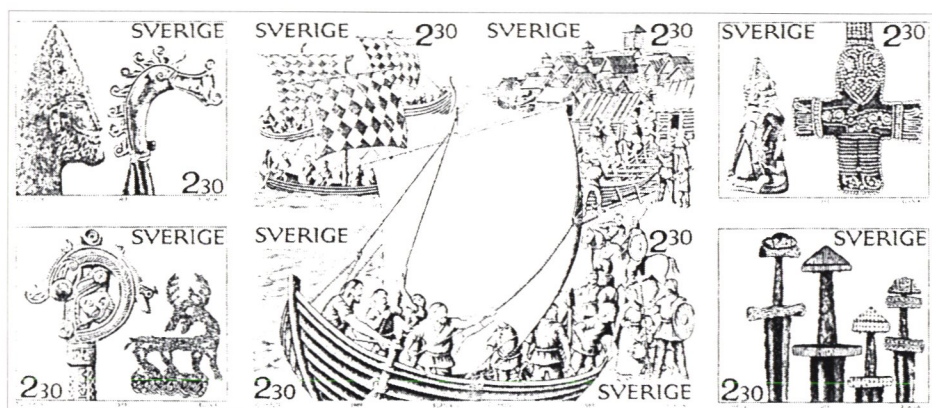
– Nej, gravyrfärgen är så tjock att den inte går att göra perforeringen igenom.

– Men vi löste det genom att Czeslaw fick göra en extra offsetförlaga med de linjer han annars skulle ha lagt i gravyren. Det gjorde susen för framför allt seglet som annars var lite platt.

– När vi började Vikingaprojektet tyckte jag, som sagt, att Du kastade Dig in i projektet med full energi och att Du var väldigt positiv till alla tekniska lösningar. Men när vi har talats vid idag har jag en känsla av att Du inte är lika positiv till kombinationstrycket, gravyr-offset, som jag då uppfattade att Du var.

– Det beror på hur man arbetar med det. Jag tror att skall man utnyttja offsetfärgerna till fullo i kombination med gravyr, då måste man nog göra som vi gjorde: låta gravören uttolka bilden, och sen kolorera hans gravyr. Precis som jag sade tidigare, handkolorera ett grafiskt blad.

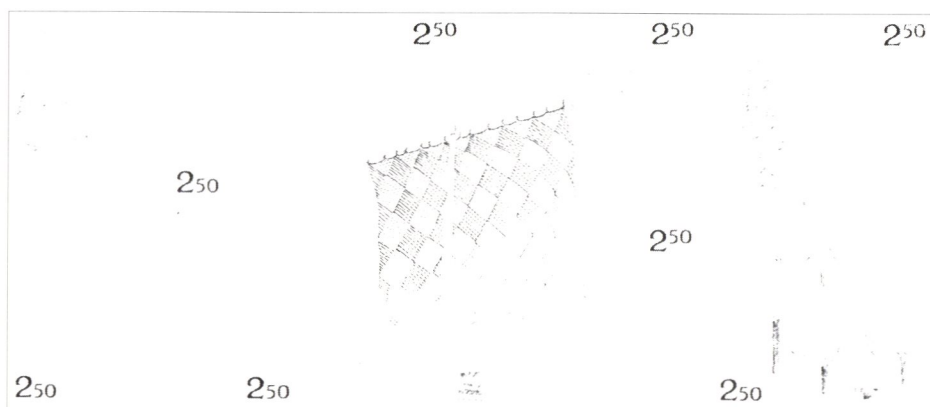
– Svenolle, nu har vi diskuterat Din syn på frimärken, hur de skall vara, och vi har disku-terat de frimärken Du har gjort, och främst sådana där Du har varit med och varit ”teknisk nyda-nare”. Vilka av Dina frimärken är de bästa, de som lever upp till de krav Du ställer på ett bra frimärke?

Czeslavs gravyrer är nu överförda på tryckcylinderna. Ett första cylinderavdrag som kopierades på film, vilken skulle hjälpa Svenolle i arbetet med offsetförlagan.

Svenolles offsetförlaga.

Czeslavs offsetförlag med extra linjer i seglet, utförda så att de liknar gravyrstreck. Här finns även korrekt valör, vilken således kom att tryckas i offset.

– Fornnordisk mytologi. I den utgåvan kom jag närmast mitt ideal, Forseths lejon, och mer behöver egentligen inte sägas!

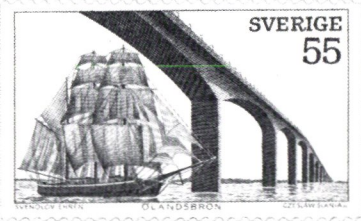
– Om Du skulle få erbjudandet att göra Ditt 60:e frimärke, hur skulle det ta sig ut?
– Ingen aning, varje uppdrag är en ny utmaning!

Svenolov Ehréns frimärken 1970–1990

Nr	Utg.-dag	Namn	Tryckteknik o färg	Svenolles kommentar
1	70-02-09	Timmerflottning	Ståltryck 2 färger: blå, brunsvart	Mina första stapplande steg. Använde fotografiskt underlag till förlagan, som jag gjorde som linoleumsnitt.
2	70-06-05	Kring polcirkeln Utsikt över Kiruna	Ståltryck	Jag gjorde fyra av de fem märkena. Det femte är en bild av Skum. Bilderna skulle ha verklighetsanknytning, så jag utgick från befintligt material, främst fotografier. Färgerna fördelades så att det blev enfärgsmärken.
3	"	Vinterbild från fjällvärlden	3 färger: brunsvart, blå och grön	
4	"	Akkafjällen		
5	"	Raketuppskjutning för norrskenforskning		
6	70-09-28	Svenskt näringsliv Traktor	Ståltryck	Det var min idé att låta en sammanhängande bild löpa genom flera märken. Det hade aldrig gjorts förut. Traktorn i övre vänstra märket fortsätter in i märket till höger, där man lastar båtar. Ett skrov går över i varvsindustrimärket. Nere till vänster finns ett vattenfall med ett lok som drar en rad vagnar i nästa märke. Det sista märket föreställer forskning och utvecklingstekniker och det kunde vi inte samkomponera med de övriga.
7	"	Hamn	3 färger: blå, gul, brun, brunviolet	
8	"	Varv		
9	"	Vattenkraftverk		
10	"	Malmtåg		

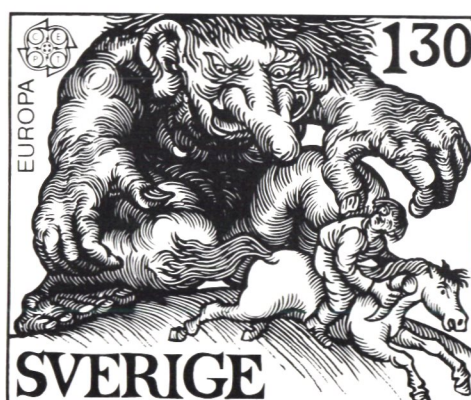
12	71-06-04	Containertransport	Ståltryck 2 färger: blå och ultramarin	När jag skulle göra den här förlagan för jag ner till Göteborg och satt i hamnen och tecknade. Jag hade också med mig kameran. Men bilden är trots det helt konstruerad, i verkligheten går det inte att se containerkranen med bron i bakgrunden.
----	----------	--------------------	---	--

Nr	Utg.-dag	Namn	Tryckteknik o färg	Svenolles kommentar
13	72-05-08	I sydost Ölandsbron	Ståltryck 1 färg: blå	Enligt uppdraget skulle jag göra den nybyggda Ölandsbron, och det tyckte jag var omöjligt! Bara ett par år tidigare hade Tjörn-broarna kommit ut. Vad fanns kvar att göra på brotemat? Men så kom jag på att båten som förekommer i filmen "Utvandrarna" var registrerad i Byxelkrok på Öland. Jag fick låna bilder som gjorde att jag kunde rekonstruera den. Jag behövde en bra bild på bron och letade reda på en liten grabb med en båt. Han och jag for ut till bron, låg under den och kajkade och jag fotograferade. I någon intervju nämnde jag pojkens namn och sade att han var lika mycket upphovsman som jag, och det står i någon av frimärkskatalogerna att bilden är gjord efter foto av Lennart Sandström – men det spelar ingen roll.
				
14	73-09-22	Mot fjärran mål Carl Peter Thunberg	Ståltryck	Här är dubbelinfärgningen konsekvent genomförd, och det är första gången som det har gjorts. Slania gjorde ett fantastiskt arbete, liksom killarna i tryckeriet!
15		Anders Sparrman	3 färger: grön, brun och blå	
16		Adolf Erik Nordenskiöld		
17		Salomon August Andrée		
18		Sven Hedin		
19	74-12-10	Sveriges Radio 50 år Television	Ståltryck	Radiomärket med Sven Jerring är jag nöjd med. TV-märket tycker jag däremot inte om.
20		Radio	2 färger: olivbrun och ultramarin	I första skissen hade jag gjort en fotbollsplan som TV-bevakades. Men man ville ha Riksdagen i stället.
21	75-05-20	Svensk Veterinärmedicin 200 år Peter Hernqvist	Ståltryck 2 färger: mörkbrun och grönbrun	Porträttet gjorde jag efter en oljemålning, men för att komma nära gravyrtekniken gjorde jag det som en bläckteckning. Bakgrunden gjorde jag däremot som ett linoleumsnitt. Idén var att skapa en kontrast mellan det teknade porträttet och bakgrundens träsnittskaraktär. Zlatko gjorde en väldigt fin gravyr. Men ibland har gravörerna tyckt att mina linoleumsnitt varit svår att tolka i gravyr. Vi jobbar ju med motsatta medel. Jag skär bort de ljusa partierna de graverar det som skall bli mörkt.
22	76-10-09	Tekniska nydanare John Ericsson	Ståltryck	Tekniska nydanare ingick i samma serie av forskare och vetenskapsmän som Mot fjärran mål. Jag tycker de var skojiga att göra för att det är porträtt med i bilden. Jag skulle gärna göra fler porträttfrimärken.
23		Helge Palmcrantz	3 färger: grön, blå och brun	
24		Lars Magnus Ericsson		
25		Sven Wingqvist		
26		Gustaf de Laval		

Nr	Utg.-dag	Namn	Tryckteknik o färg	Svenolles kommentar
Lantbruk				
27	79-05-07	Vinter – skogsarbete	Ståltryck	Förlagorna bygger på fotografiska underlag. Det är första gången som förlagorna är rena linoleumsnitt. För att göra färgdelningen tryckte jag fyra ark i fyra olika färger: ett gult, ett rött, ett grönt och ett brunt (blandat av rött och grönt). Sen klippte och klistrade jag så att färgerna skulle ligga på rätt ställen.
28		Vår – sådd	3 färger; gul, grön och röd	
29		Sommar – bete		
30		Sommar – skörd		
31		Höst – plöjning		
Fornnordisk mytologi				
32	81-01-29	Freja	Ståltryck	Det här var skojigt att göra, framför allt för att jag kunde avbilda gudarna efter autentiskt material – bildstendar från tiden. Det gick också att behålla karaktären, den tidens bildbakgrund. På det viset utnyttjade jag hela ytan,
33		Heimdall	3 färger: blåsvart, blågrön och röd	
34		Tor		
35		Frej		
36		Oden		

Nr	Utg.-dag	Namn	Tryckteknik o färg	Svenolles kommentar
		Europa-cept 1981 Folklore		
37	81-04-28	Troll	Ståltryck Svart, blå och brun	Det var många diskussioner kring motiven. Uppdraget var att göra figurer ur svenska sägner. Jag gjorde ett troll och en havsfru. men trollet tyckte man såg för ondskefullt ut, och jag fick i uppdrag att teckna honom lite snällare. Men snälla troll har aldrig funnits i de svenska sägnerna, så jag gav honom en lång näsa och det gick hem. Nu var han så grotesk att man skrattade åt honom. Havsfrun ville man inte alls ha. I stället valde man ett skogsrå, som jag tidigare hade gjort som bokillustration.
38		Skogsrå	resp blågrön o röd	

39	82-02-16	Tidningsdistributör	Ståltryck 1 färg: ultramarin	Det här var en svår uppgift. Efter mycket funderande skaffade jag mig en modell, riggade en väska med tidningar åt honom och lade in ett sjuvåningshus i bakgrunden. Det är tidningsutbärarens vedermödor! Men jag är inte speciellt nöjd med märket, det var inte grafiskt tydligt.
40	83-08-24	Helgeandsholmen	Ståltryck 2 färger: blå och brunlila	Utgåvan celebrerade återinvigningen av gamla Riksdagshuset. Ombyggnaden med sin runda syns bäst från väster så jag valde den infallsvinkeln. Jag kombinerade byggnaden med en bild av Helgeandsholmen från 1500-talet, som jag gjorde som linoleumsnitt.
41	84-08-28	Äldre städer	Ståltryck	Som underlag till förlagorna har jag sammanställt material ur Erik Dahlbergs "Suecia Antiqua . . .", ofta med tillägg av egna illustrationer i förgrunden. För Norrköpingsbilden hade jag en litografi av Michael Karls som underlag. Även om jag arbetat om Dahlbergs bilder kompositionsmissig, ville jag på sätt och vis göra märkena som en hyllning till honom.
42		Jönköping	2 färger:	
43		Karlstad	blå och brun	
44		Gävle		
45		Sigtuna		
46		Norrköping		
		Vadstena		

Nr	Utg.-dag	Namn	Tryckteknik o färg	Svenolles kommentar
47	86-08-29	Stockholmia 86 V Postbonddräng, 1600-talet	Kombinationstryck 3 ståltrycksfärger: blå, grön och brun	Den här utgåvan var skojig att göra. Det kändes ärofullt med tanke på att Posten fyllde 350 år. Dessutom blev det så lustigt att det i 1900-talsbilden finns en vagn med nummer 49 på, och av en tillfällighet är det faktiskt så att det är mitt 49:e märke. 1800-talsbilden gjorde jag efteråt, så den är mitt 50:e märke.
48		Postkontor, 1700-talet,	4 offsetfärger: gul, blå (cyan), röd (magenta) och svart	
50		Postkupé, 1800-talet		
49		Modern posthantering, 1900-talet		
51	89-05-17	Svensk Arbetarrörelse 100 år	Ståltryck 2 färger: svart och röd	Underlaget för min förlaga är en förstasida till "Socialdemokraten" av Nils Kreuger. Men jag fick ändra på hans bild en hel del för att anpassa den till det stående frimärksformatet.
52	90-03-28	Vikingar Mot Mikalagård	Kombinationstryck 3 ståltrycksfärger: brun, grön och svart, gul, blå	Vikingatiden är komplicerad. Det rör sig ju inte bara om båtar och folk som slogs. Alla föremål är viktiga, de berättar om hur vikingen levde och hur han tänkte. Jag ville ge både en bild av helheten och det närsynta. Mittbilden var svår eftersom det skulle vara en bild som löper över fyra märken, som sedan vart och ett skulle kunna användas för sig. Men på det hela taget blev det bra.
53		Hemförda skatter		
54		Till sjöss		
55		Till rors		
56		Staden	4 offsetfärger: blå (cyan), röd (magenta) och svart	
57		Ankomst		
58		Religion		
59		Vapen		